

KREATIVLIKNI MUAYYAN BOSQICHLARDA IZCHIL SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRILISH OMILLARI

*FarDU Musiqiy talim kafedrası dotsenti
D.Namozova*

Annotatsiya

Ushbu maqolada kreativlikni muayyan bosqichlarda izchil shakllantirish va rivojlantirish omillari, shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg'ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'lishi, kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflashi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: kreativ, ijodkor, musiqa, component, ta'lim, iqtidor.

Аннотация

В данной статье представлены сведения о факторах последовательного становления и развития креативности на определенных этапах, проявлении креативности личности в ее мышлении, общении, эмоциях, определенных видах деятельности, о том, как креативность характеризует личность в целом или ее определенные черты.

Ключевые слова: креатив, креатив, музыка, компонент, образование, талант.

Annotation

This article provides information on the factors of the consistent formation and development of creativity at certain stages, the manifestation of the creativity of a person in his thinking, communication, feelings, certain types of activity, creativity characterizes a person in a holistic state or its specific characteristics.

Keywords: creative, creative, music, component, education, talent.

Kirish

Kreativlik (lot., ing. "create" – yaratish, "creative" yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi hamda mustaqil omil sifatida iqtidorlikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati ma'nosini ifodalaydi. Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg'ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflaydi. Shuningdek, kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida aks etadi. Qolaversa, kreativlik zehni o'tkirlikni belgilab beradi. P.Torrens fikricha, kreativlik: muammoga yoki [ilmiy farazlarni ilgari surish](#); farazni tekshirish va o'zgartirish; qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash; muammo yechimini topishda bilim va amaliy harakatlarning o'zaro qarama-qarshiligiga nisbatan ta'sirchanlikni ifodalaydi.

Kreativlik sifatlari quyidagilar sanaladi:

Kreativlik muayyan bosqichlarda izchil shakllantirib va rivojlantirilib boriladi. Xo'sh, shaxs faoliyatida kreativlik xususiyatlari qachondan namoyon bo'ladi? Odatda kreativlik bolalarning faoliyatida tez-tez ko'zga tashlansada, biroq, bu holat bolalarning kelgusida ijodiy yutuqlarni qo'lga kiritishlarini kafolatlamaydi. Faqatgina ular tomonidan u yoki bu ijodiy ko'nikma, malakalarni o'zlashtirishlari zarur degan ehtimolni ifodalaydi.

Bolalarda kreativlikni rivojlantirishda quyidagi shartlarga e'tibor qaratish zarur:

1. ular tomonidan ko'p savollar berilishini rag'batlantirish va bu odatni qo'llab-quvvatlash;
3. bolalarning mustaqilligini rag'batlantirish va ularda javobgarlikni kuchaytirish;
4. bolalar tomonidan mustaqil faoliyatni tashkil etilishi uchun imkoniyat yaratish;
5. bolalarning qiziqishlariga e'tibor qaratish.

Quyidagi omillar shaxsda kreativlikni rivojlantirishga to'sqinlik qiladi:

- o'zini tavakkaldan olib qochish;
- fikrlash va xatti-harakatlarda qo'polikka yo'l qo'yish;
- shaxs fantaziyasi va tasavvurining [yuqori baholanmasligi](#);
- boshqalarga tobe bo'lish;
- har qanday holatda ham faqat yutuqni o'ylash.

1. savollar, kamchiliklarga yoki bir-biriga zid ma'lumotlarga e'tiborsiz bo'lmaslik;
2. muammolarni aniqlash uchun harakat qilish, ilgari surilgan taxminlar asosida ularning yechimini topishga intilish.

Bugungi kunda psixologiyada shaxs kreativligi uning faoliyatiga xos ikki jihatga ko'ra aniqlanmoqda. Bunda faoliyatning ikki jihatini yorituvchi testlardan foydalaniladi. Ular quyidagilardir:

1. farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish,
2. mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyati.
3. Pedagogning kreativlik potentsiali uning umumiy xususiyati sifatida aks etadi. U ijodiy faoliyatning dastlabki sharti va natijasi sanaladi. Mazkur sifat shaxsning o'z-o'zini namoyon qilish layoqatiga egalikni va tayyorlikni ifodalaydi. Qolaversa, kreativ potentsial negizida har bir mutaxassisning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvati yaxlit holda namoyon bo'ladi.

4. Kreativ potensial bilish jarayoniga yo'naltirilgan ijodkorlik bilan chambarchas bog'liq bo'lib, an'anaviy tafakkur yuritishdan farqli ravishda tafakkurning [tezkorligi va egiluvchanligida](#), yangi g'oyalarni yaratish, qobiliyati, shuningdek, shaxs xarakteriga xos jihatlar – bir qolipda fikrlamaslikda, o'ziga xoslikda, tashabbuskorlikda, [noaniqlikka toqat qilishda](#), zakovatli bo'lishda aks etadi.¹

Pedagog kreativlik potensialiga ega bo'lishi uchun kasbiy faoliyatida quyidagilarga e'tiborini qaratishi zarur:

- kasbiy faoliyatiga ijodiy yondashish;
- yangi-yangi g'oyalarni yaratishda faollik ko'rsatish;
- hamkasblar bilan pedagogik yutuqlar xususida fikr almashish- ilg'or pedagogik yutuq va tajribalarni mustaqil o'rganish;

Har bir pedagogning o'zini o'zi rivojlantirishi va o'zini o'zi namoyon eta olishi bevosita uning kreativlik qobiliyatiga egaligi bilan bog'liq. Pedagogning kreativlik potensialini rivojlantirishda quyidagi metodlardan foydalanish samarali sanaladi: muammolarni hal qilishga intilish, ilmiy-tadqiqot ishlari yoki ilmiy loyihalarni amalga oshirish va o'zaro ijodiy hamkorlikka erishishlari orqali ta'minlanadi.

Pedagog o'z-o'zidan ijodkor bo'lib qolmaydi. Uning ijodkorlik qobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib-o'rganish, o'z ustida ishlash orqali shakllantiriladi va u asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi. Har qanday mutaxassisda bo'lgani kabi bo'lajak pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari uchun talabalik yillarida poydevor qo'yiladi va kasbiy faoliyatni tashkil etishda izchil rivojlantirib boriladi. Bunda pedagogning o'zini o'zi ijodiy faoliyatga yo'naltirishi va bu faoliyatni samarali tashkil eta olishi muhim ahamiyatga ega. Pedagog ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli masalalarni yechish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, shuningdek, pedagogik xarakterdagi ijod mahsulotlarini yaratishga alohida e'tibor qaratishi zarur.

Muammoli masala [va vaziyatlarni hal qilar ekan](#), pedagogning masala yechimini topishga ijodiy yondashishi unda hissiy-irodaviy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Pedagog o'z oldiga muammoli masalalarni qo'yish orqali mavjud bilimlari va hayotiy tajribalariga zid bo'lgan dalillar bilan to'qnash keladi. Buning natijasida o'z ustida ishlash, mustaqil o'qib o'rganishga nisbatan ehtiyoj sezadi.

Kreativlik potensialiga ega pedagog o'zida quyidagi malakalarni namoyon eta oladi:

- bajariladigan vazifaning mohiyati va ahamiyatini belgilay bilish;
- masalaning qo'yilishini tahlil qila olish;- masalani hal qilish rejasini tuzish;

¹ Gulnora Abduraxmonovna Yusufaliyeva. BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA KREATIV QOBILİYATLARNI RIVOJLANTIRISHDA O'QITUVCHINING ROLI. Ilmiy maqola

- masalani hal qilishda samarali metodlar (analiz, sintez, induksiya, deduksiya, taqqoslash va b.)larni qo'llash;

- masalani hal qilish usullarini tanlay olish;

- qabul qilingan qarorning to'g'riligini asoslash va qayta tekshirish; - masalani hal qilishda kichik tadqiqot (izlanish)ni olib borish;

• masalani hal qilish sharoiti, jarayonning borishi va masala yechimi yakunlarini umumlashtirishga oid dalillarni rasmiylashtirish

Pedagogning ilmiy-tadqiqot ishlari va ilmiy yoki ijodiy loyihalarni amalga oshirishi unda kreativlik potensialini yanada rivojlantiradi. Natijada pedagog:

• ijodiy fikrlashga odatlanadi; - ilmiy-tadqiqot faoliyatini olib borish ko'nikmalarini puxta o'zlashtiradi;

- pedagogika yoki mutaxassislik fani yutuqlari hamda ilg'or tajribalardan foydalanish imkoniyatlarini mustaqil tahlil qiladi;

- pedagogik jamoa tomonidan olib borilayotgan ilmiy tadqiqot va ijodiy loyihalarni

bajarishda faol ishtirok etadi

Pedagogning kreativ potentsiali quyidagi tarkibiy asoslarni o'z ichiga oladi:
Tarkibiy asoslar

Maqsadli-motivli yondashuv

(ijodiy faoliyat qadriyat sanaladi va u pedagogning qiziqishlari, motivlari, faoliyatni tashkil etishga intilishida ko'zga tashlanadi) (o'zida ma'lum fikriy Tezkor-faoliyatli yondashuv-mantiqiy fikrlashga doir harakatlar, shuningdek, amaliy (maxsus, texnik, texnologik) faoliyat usullarini, mazmunli yondashuv (o'zida pedagogik, psixologik, maxsus va innovatsion xarakterdagi BKMni aks ettiradi) Refleksiv-baholash.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Gulnora Abduraxmonovna Yusufaliyeva. BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARIDA KREATIV QOBILİYATLARNI RIVOJLANTIRISHDA O'QITUVCHINING ROLI. Ilmiy maqola
2. D. Karimova Musiqiy pedagogik mahorat asoslari. T. Iqtisod moliya. 2008 y.
3. R. J. Ishmuxammedov. Innovatsion texnologiyalar. Toshkent, Iste'dod 2008 yil